
Spis treści

Od autorów	13
Rozdział I. Podstawowe pojęcia i przedmiot ekonomii	15
1. Czym się zajmuje ekonomia?	15
2. Potrzeby ludzkie, produkcja i praca, czynniki produkcji	17
3. Proces gospodarowania, podmioty i decyzje gospodarcze	19
4. Własność	20
4.1. Pojęcie własności	20
4.2. Klasyfikacja własności	22
5. Gospodarka i systemy gospodarcze	25
6. Ograniczoność zasobów, racjonalność gospodarowania i rachunek ekonomiczny	27
6.1. Granica możliwości produkcyjnych	27
6.2. Racjonalność gospodarowania i rachunek ekonomiczny	30
7. Metody badań ekonomicznych, kategorie i prawa ekonomiczne	31
8. Modele ekonomiczne	33
9. Ekonomia a inne nauki	35
10. Z historii myśli ekonomicznej. Główne nurty i przedmiot badań współczesnej ekonomii	37
10.1. Narodziny ekonomii jako nauki. Ekonomia klasyczna	37
10.2. Ekonomia neoklasyczna	39
10.3. Keynesizm i jego ewolucja	40
10.4. Renesans koncepcji liberalnych i konserwatywnych	42
10.4.1. Monetaryzm	42
10.4.2. Nowa ekonomia klasyczna	43
10.4.3. Szkoła neoaustriacka	44
10.4.4. Ekonomiczna teoria polityki	44
10.4.5. Ekonomia podaży	45
10.5. Instytucjonalizm	45
10.6. Marksizm	46

Rozdział II. Metody i narzędzia analizy ekonomicznej	49
1. Metody badawcze stosowane w ekonomii. Budowa modeli i teorii ekonomicznych	49
1.1. Metody i etapy postępowania badawczego	49
1.2. Przykłady modeli ekonomicznych i ich wykorzystanie	51
2. Dane ekonomiczne. Tablice i wskaźniki	53
2.1. Dane w postaci szeregów czasowych i dane w ujęciu przekrojowym	53
2.2. Wielkości absolutne i względne (wskaźniki)	55
2.3. Wielkości nominalne i realne	57
2.4. Wielkości przeciętne (średnie). Rodzaje średnich	60
3. Zmienne ekonomiczne i zależności między nimi	62
3.1. Zmienne ekonomiczne, zależności funkcyjne i wykresy	62
3.2. Zależności liniowe i nieliniowe	63
3.3. Nachylenie linii prostej i krzywej	66
Rozdział III. Własność	70
1. Własność w sensie ekonomicznym a własność w sensie formalnoprawnym	70
1.1. Pojęcie własności w sensie prawnym i ekonomicznym. Przedmiot i podmiot własności	70
1.2. Ekonomiczny podmiot własności państwowej	73
1.3. Ekonomiczny podmiot własności akcyjnej	75
2. Rozmieszczenie i wykorzystanie zasobów gospodarczych w świetle teorii praw własności	78
2.1. Pojęcie, powstanie i typy praw własności	79
2.2. Koszty transakcji. Ekonomiczna analiza prawa	81
2.3. Własność a efektywność	83
Rozdział IV. Współczesne systemy społeczno-gospodarcze	87
1. Charakterystyka gospodarki rynkowej	88
1.1. Dominacja prywatnej własności czynników produkcji	88
1.2. Rynkowa alokacja zasobów gospodarczych	90
1.3. Reguły funkcjonowania gospodarki rynkowej	93
1.4. Zalety i słabości gospodarki rynkowej	95
2. Ewolucja systemu rynkowego w krajach rozwiniętego kapitalizmu	97
2.1. Zmiany w charakterze rynku i konkurencji	98
2.2. Zmiany stosunków własnościowych	99
3. Charakterystyka gospodarki centralnie planowanej	101
3.1. Geneza i początki gospodarki centralnie planowanej	101
3.2. Główne cechy i reguły funkcjonowania gospodarki centralnie planowanej	103
3.3. Wady gospodarki centralnie planowanej	106
Rozdział V. Podstawowe kategorie gospodarki rynkowej	110
1. Gospodarka naturalna a towarowa	110
2. Pieniądz. Funkcje pieniądza	111
3. Cena. Funkcje cen	114
4. Pojęcie i funkcje rynku. Klasyfikacja rynków	115
5. Popyt i czynniki go określające	116
5.1. Popyt a cena. Krzywa popytu	117

5.2. Nietypowe krzywe popytu	118
5.3. Pozacenowe determinanty popytu	120
5.4. Cenowa elastyczność popytu	121
5.5. Mieszana cenowa elastyczność popytu	122
5.6. Dochodowa elastyczność popytu	122
6. Podaż i czynniki ją określające	123
6.1. Podaż a cena. Krzywa podaży	123
6.2. Pozacenowe determinanty podaży	124
6.3. Podaż i cena a czynnik czasu	125
6.4. Cenowa elastyczność podaży	126
7. Cena równowagi rynkowej	127
7.1. Przesunięcia krzywej popytu a cena równowagi	128
7.2. Przesunięcia krzywej podaży a cena równowagi	129
8. Mierzenie cenowej elastyczności popytu	130
8.1. Mierzenie cenowej łukowej elastyczności popytu	130
8.2. Mierzenie cenowej punktowej elastyczności popytu	132

Rozdział VI. Gospodarstwo domowe 133

1. Gospodarstwo domowe jako specyficzny podmiot gospodarujący. Funkcje i cel jego działalności	133
2. Czynniki określające wydatki na konsumpcję	135
3. Aktywa gospodarstw domowych. Prawidłowości postępowania gospodarstw domowych w dziedzinie konsumpcji	136
4. Produkcyjna funkcja gospodarstw domowych	151
5. Pozycja gospodarstwa domowego w gospodarce rynkowej i centralnie planowanej	156
6. Instytucjonalne zabezpieczenie interesów konsumentów i pracowników	157

Rozdział VII. Przedsiębiorstwo 160

1. Przedsiębiorca i przedsiębiorstwo	160
2. Rodzaje przedsiębiorstw	161
3. System bodźców w przedsiębiorstwie	168
3.1. Pojęcie i klasyfikacja bodźców ekonomicznych	168
3.2. Bodźce dla szeregowych pracowników	169
3.3. Bodźce dla naczelnego kierownictwa	170
4. Majątek, fundusze i wynik finansowy przedsiębiorstwa	173
5. Funkcja produkcji. Elementy teorii produkcji	177
6. Analiza kosztów produkcji	187
6.1. Koszty księgowe i koszty ekonomiczne	187
6.2. Koszty w okresie krótkim	188
6.3. Koszty w okresie długim	193
7. Modele struktur rynku. Równowaga przedsiębiorstwa	196
7.1. Równowaga przedsiębiorstwa w warunkach konkurencji doskonałej	197
7.2. Równowaga przedsiębiorstwa monopolistycznego	200
7.3. Konkurencja monopolistyczna i oligopol	204
8. Procesy monopolizacji. Ustawodawstwo antymonopolowe	207
9. Funkcjonowanie przedsiębiorstw w okresie transformacji ustrojowej w Polsce	210

Rozdział VIII. Podział dochodów	214
1. Wprowadzenie	214
2. Zróżnicowanie dochodów i majątku. Miary dysproporcji	215
3. Ruch okrężny dochodów i wydatków	218
4. Zasadnicze czynniki determinujące podział dochodu	220
5. Klasyczna teoria podziału	222
6. Podstawy neoklasycznej teorii podziału. Teoria produktywności krańcowej	223
7. Popyt, podaż i ceny czynników produkcji	228
7.1. Typowe krzywe popytu i podaży czynników produkcji	229
7.1.1. Rynek pracy. Płaca. Wpływ związków zawodowych i państwa na wysokość płac	232
7.1.2. Rynek kapitału. Procent	234
7.2. Nietypowe krzywe podaży czynników produkcji	235
7.2.1. Podaż ziemi. Renta gruntowa	235
7.2.2. Renta ekonomiczna i dochody niezbędne	236
8. Zysk	237
Rozdział IX. Podstawowe kategorie i czynniki wzrostu gospodarczego	242
1. Pojęcie wzrostu gospodarczego	242
2. Pojęcie i sposoby obliczania produktu krajowego brutto	244
3. Produkt i dochód narodowy jako miary rozwoju gospodarczego i dobrobytu	249
4. Podażowe i popytowe determinanty dochodu narodowego	253
5. Determinanty dochodu narodowego w okresie krótkim	255
5.1. Popyt globalny a dochód narodowy	255
5.2. Składniki globalnego popytu i ich determinanty	257
5.3. Dochód narodowy zapewniający równowagę	265
5.4. Mnożnik	268
6. Determinanty wzrostu gospodarczego w okresie długim	271
6.1. Zdolności wytwórcze gospodarki a dochód narodowy	271
6.2. Czynniki wzrostu gospodarczego	274
6.2.1. Funkcja produkcji i postęp techniczny	274
6.2.2. Zatrudnienie i wydajność pracy a tempo wzrostu gospodarczego	275
6.2.3. Kapitał i jego efektywność a tempo wzrostu gospodarczego	279
6.2.4. Model Solowa	283
6.3. Postęp techniczny i jego determinanty	285
6.3.1. Krzywa jednakowego produktu	285
6.3.2. Linia jednakowego kosztu	287
6.3.3. Istota postępu technicznego	288
6.4. Granice wzrostu gospodarczego	290
Rozdział X. Społeczno-ekonomiczne funkcje współczesnego państwa	293
1. Pojęcie państwa	293
2. Za i przeciw rozbudowie funkcji gospodarczych państwa	294
2.1. Nurt etatystyczny	294
2.2. Nurt neoliberalny	295
3. Rola państwa we współczesnej gospodarce	298
3.1. Fakty	298
3.2. Przyczyny wzrostu wydatków publicznych	299

3.2.1. Prawo Wagnera	299
3.2.2. Wojny i szybkie zmiany strukturalne	299
3.2.3. Ekonomia polityki	299
4. Ekonomiczne funkcje państwa	300
4.1. Funkcja alokacyjna	301
4.1.1. Problem dóbr publicznych	301
4.1.2. Efekty zewnętrzne	301
4.1.3. Brak konkurencji	302
4.1.4. Wady strukturalne	303
4.2. Funkcja redystrybucyjna	304
4.3. Funkcja stabilizacyjna	305
5. Rola państwa w okresie transformacji gospodarki	306
Rozdział XI. Sfera świadczeń społecznych	310
1. Pojęcie i formy świadczeń społecznych	310
2. Funkcje świadczeń	313
3. Podmioty w sferze wytwarzania usług społecznych	315
4. Problemy finansowania i podziału świadczeń	317
5. Kierunki reformy systemu świadczeń społecznych w Polsce	320
Rozdział XII. Budżet państwa	324
1. Pojęcie i funkcje budżetu państwa	324
2. Zasady polityki budżetowej	326
3. Podatki	327
4. Wydatki budżetu państwa	331
5. Aktywna i pasywna polityka fiskalna	334
6. Deficyt budżetowy i dług publiczny	336
Rozdział XIII. System pieniężno-kredytowy	339
1. Istota i formy pieniądza. System pieniężny	339
2. Ewolucja systemu bankowego. Funkcje banków	343
2.1. Pojawienie się banków i rozwój systemu bankowego	343
2.2. Funkcje banków	343
2.3. Kredyt	344
2.4. Kreacja pieniądza	346
3. Bank centralny. Instrumenty kontroli podaży pieniądza	349
3.1. Funkcje banku centralnego	349
3.2. Instrumenty oddziaływania banku centralnego na podaż pieniądza	350
4. Koszt posiadania pieniądza, stopa inflacji, stopa procentowa i cena obligacji	354
5. Popyt na pieniądz i podaż pieniądza	355
5.1. Czynniki determinujące popyt na pieniądz	356
5.2. Czynniki determinujące podaż pieniądza	361
6. Niebankowe instytucje pośrednictwa finansowego. Rynek pieniężny i kapitałowy	363
7. Pieniądz i banki w okresie transformacji gospodarki polskiej	367
Rozdział XIV. Fluktuacje gospodarcze i kryzysy	373
1. Cykliczny rozwój gospodarki rynkowej	373
1.1. Pojęcie cyklu koniunkturalnego. Fazy cyklu	373

1.2. Rodzaje wahań cyklicznych	375
1.3. Cykl a wzrost gospodarczy	376
1.4. Teorie wahań cyklicznych	377
1.4.1. Teorie neoklasyczne	377
1.4.2. Teorie keynesistowskie	379
1.5. Metody oddziaływania państwa na przebieg cyklu koniunkturalnego	384
2. Wahania stopy wzrostu i kryzysy w gospodarce centralnie planowanej	386
2.1. Porównanie fluktuacji gospodarczych w gospodarce rynkowej i centralnie planowanej. Przejawy arytmii gospodarki centralnie planowanej	386
2.2. Główne przyczyny arytmii gospodarczej	388
2.3. Mechanizm arytmii gospodarczej	389
2.3.1. Ukryte wady planu inwestycyjnego	389
2.3.2. Cykl nierównowagi gospodarczej	390
Rozdział XV. Bezrobocie	395
1. Wprowadzenie	395
2. Zasoby siły roboczej i ich elementy składowe	397
3. Pojęcie bezrobocia	398
4. Zasoby i strumienie	399
5. Typy bezrobocia	401
6. Bezrobocie w wybranych krajach	402
7. Przyczyny bezrobocia	404
7.1. Ujęcie klasyczne	404
7.2. Ujęcie keynesistowskie	406
8. Polityka państwa na rynku pracy	407
9. Bezrobocie w okresie transformacji gospodarki polskiej	409
Rozdział XVI. Inflacja	413
1. Równowaga gospodarcza	413
2. Inflacja – podstawowe pojęcia	414
3. Społeczno-ekonomiczne skutki inflacji	418
4. Przyczyny inflacji – przegląd głównych koncepcji teoretycznych	420
4.1. Monetarna (neoilościowa) teoria inflacji	420
4.2. Popytowa teoria inflacji	423
4.3. Kosztowo-strukturalne podejście do inflacji	426
5. Inflacja a bezrobocie. Zarys programu polityki gospodarczej	429
6. Inflacja w gospodarce centralnie planowanej	434
Rozdział XVII. Międzynarodowa współpraca gospodarcza	437
1. Międzynarodowy podział pracy	437
2. Główne formy powiązań gospodarczych z zagranicą	438
3. Korzyści z handlu międzynarodowego	440
4. Elementy polityki handlowej	443
5. Międzynarodowe organizacje w dziedzinie handlu	446
6. Kursy walutowe	448
7. Bilans płatniczy	450
8. Międzynarodowe instytucje i przepływy finansowe	454

9. Regionalna integracja gospodarcza	456
10. Polska na drodze do członkostwa w Unii Europejskiej	457

Rozdział XVIII. Gospodarka światowa 461

1. Pojęcie gospodarki światowej	461
2. Główne podmioty gospodarki światowej	462
3. Główne tendencje rozwojowe gospodarki światowej	465
4. Główne problemy globalne	468
4.1. Problemy demograficzne	468
4.2. Problemy żywienia	469
4.3. Ograniczoność bogactw naturalnych	470
4.4. Zagrożenia dla środowiska naturalnego	471
4.5. Dysproporcje rozwojowe	472
4.6. Zadłużenie międzynarodowe	473
5. Nowy międzynarodowy ład ekonomiczny	474

Aneks. Transformacja systemu gospodarczego w Polsce – od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej 477

1. Modyfikacje systemowe i kryzys gospodarki polskiej z przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych	477
2. Reformowanie gospodarki w latach osiemdziesiątych	478
3. Program stabilizacji i urynkwienia gospodarki (plan Balcerowicza)	481
4. Przemiany własnościowe	484
5. Postępy prywatyzacji w różnych sektorach gospodarki	487